

**МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНІ ТВОРИ
В ІНТЕР'ЄРАХ ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНИХ
ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ**

Анотація: у статті розглядається доцільність використання монументально-декоративних творів в інтер'єрах різних типів лікувально-профілактичних закладів України. На основі аналізу специфіки цих закладів визначаються вимоги, яких слід дотримуватися художникам – монументалістам та дизайнерам, які працюють над створенням комфортного для людини середовища.

Ключові слова: лікувально-профілактичні заклади, монументально-декоративні твори, комфортне середовище, специфіка лікувальних закладів.

Стан проблеми: У вітчизняній архітектурній практиці не часто можна зустріти твори декоративно прикладного мистецтва в інтер'єрах лікарень. Найчастіше це аматорські розписи в їдальнях і холах дитячих лікарень або залишки колишньої монументальної «розкоші» в санаторіях. Твори монументального мистецтва у лікувальних закладах часто не відповідають естетичним, художнім та технічним вимогам, виконані без урахування специфіки даних закладів. При проектуванні нових лікарняних закладів також мало уваги приділяється комплексному вирішенню архітектурного простору, його естетичній стороні, яка є важливою складовою формування емоційного стану людини.

Актуальність: Коли людина потрапляє у лікарню, найчастіше відчуває сильний стрес, біль, тривогу, страх. Пригнічений стан хворого посилюється похмурими інтер'єрами і неприродним лікарняним освітленням. За спостереженнями лікарів

⁴ ©Спіхіна Д.В.

гармонійно влаштоване навколишнє середовище сприяє одужанню так само добре, як ліки та процедури.

Тому так актуально створювати гармонійні, більш “людяні” інтер'єри у вже існуючих лікувальних закладах, а у тих лікарнях, що будуються, з самого початку планувати художнє оформлення внутрішнього простору, з урахуванням специфіки даних закладів та емоційного стану пацієнтів. Найбільш актуальним в наш час є художнє оформлення дитячих лікувальних закладів, бо діти дуже емоційно вразливі та потребують захисту від негативних факторів.

Мета: Визначити основні типи та специфіку лікарняно-профілактичних закладів України. Провести аналіз монументально-декоративного оформлення інтер'єрів у цих закладах та визначити основні правила, яких повинні дотримуватися художники монументалісти та дизайнери при оформленні внутрішнього простору інтер'єрів лікувальних закладів, врахувавши специфіку кожного типу лікувально-профілактичних закладів.

Дослідження цього питання спирається на матеріал, зібраний автором та на особистий досвід, як художника-монументаліста при оформленні холу Дитячого Кардіологічного центру при ОХМАТДИТі у м. Києві.

Розглянемо детальніше різні типи лікувально-профілактичних закладів, проаналізуємо їх специфіку та визначимо доцільність творів монументально декоративного мистецтва у інтер'єрах цих будівель.

На сьогоднішній день в Україні існують такі лікувально-профілактичні заклади:

1. Лікарняні заклади (медичні центри, госпіталі, пологові будинки, лікарні, диспансери).
2. Амбулаторно-поліклінічні заклади (поліклініки, консультації).
3. Заклади швидкої та екстреної медичної допомоги та переливання крові.

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.1 (13) 2015

4. Санітарно курортні заклади (санаторії, оздоровчі центри, курортні поліклініки).

Доцільність використання творів монументально-декоративного мистецтва в інтер'єрах, лікувально-оздоровчих та санаторно-курортних установ залежить насамперед від їх конкретних функцій і часу перебування в них людини. Чим довше перебувають хворі і пацієнти в приміщеннях лікувальних або курортних установ, тим більше вони відчують потребу в затишному і красивому інтер'єрі.

У лікарні найчастіше потрапляють люди які знаходяться у дуже вразливому стані, окрім болю вони відчують страх, який викликаний незвичним, «ворожим середовищем». Починаючи з приймального відділення, хвора людина бачить навколо себе голі стіни, пофарбовані у стандартний «лікарняний» колір, довгі коридори, освітлені холодним неприродним світлом, меблі, які виконують суто функціональну роль. Це дуже негативно впливає на самопочуття хворого, підсилює стрес. Крім того, пацієнти перебувають у лікарнях досить довгий час, тому доцільним є створення комфортного внутрішнього простору не тільки в палатах, коридорах, зонах відпочинку, а й у приймальних відділеннях та процедурних кабінетах.

Наприклад, у Європі (новий корпус Лондонського госпіталю Guy's s and St. Thomas) при проектуванні нових клінік архітектори намагаються перепланувати внутрішній простір цих будівель, відмовившись від довгих коридорів та штучного освітлення. Замість стандартних відділень вони запропонували «лікувальні модулі», в яких є все для лікування конкретної хвороби: палати, лікувальні бокси, лабораторії, процедурні і навіть зони для відпочинку та релаксації. При такому плануванні хворому не треба блукати довгими коридорами, щоб зробити певну процедуру. Зручно це і лікарям, у яких все під рукою.

Проектуючи нові лікувальні установи архітектори враховують і те, що їх інтер'єри повинні всіляко відволікати

пацієнтів від сумних дум, налаштовувати на позитивний лад і, в ідеалі, так захоплювати увагу, щоб у людини не залишилося часу думати про свою хворобу. Архітектори та дизайнери намагаються зробити оточення максимально не схоже на лікарняне за рахунок незвичних для цих будівель скляних фасадів, елементів декору, меблів, освітлення. Лікарі встановили, що хвора людина сприймає і відчуває простір, світло, фактуру матеріалів і їх колір набагато сильніше і глибше, ніж здорова, тому важливим є створення гармонійних інтер'єрів, в яких людина почуває себе затишно та комфортно. «Я відчуваю, що мені краще, просто сидячи в цій клініці» – говорить простий норвезький пенсіонер Торнборн Хольтан. Серед українських лікарень такою домашньою атмосферою можуть похвалитися лише приватні клініки, наприклад акушерсько-гінекологічна клініка «Ісіда».

Аналізуючи питання оформлення інтер'єрів лікарень в Україні, слід зазначити, що художньому оздобленню приділяється, нажаль, дуже мало уваги. Твори монументально-декоративного мистецтва зустрічаються в лікарнях дуже рідко, ще рідше вони пов'язані з архітектурним простором. Авторами багатьох розписів є непрофесійні художники, які не враховують специфіку даних закладів. Слід зазначити, що твори монументального мистецтва у лікарнях повинні сприяти спокою, комфорту пацієнтів, тому митцю слід знати і враховувати вплив певних пластичних форм та кольору на фізіологічні процеси організму людини. Отже, на психологічний комфорт людини впливають композиція, форма зображуваних предметів, масштаб. Негативно діє на нервову систему людини дробова композиція, конфлікт кольорів, безперервна інтенсивність кольору, відсутність простору де може відпочити око, незнайомі і незвичні елементи, різкі лінії, відсутність способів оцінити масштаб зображення, нахилені, розбиті або спотворені площини, неприродне освітлення. Все це підсилює стан стресу, викликає почуття тривоги, напруги, страху. І навпаки простота, знайомі образи та матеріали, плавні лінії,

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.1 (13) 2015

конструктивна стійкість, горизонтальність, спокійні і гармонійні кольори (білий, жовтий, синій, зелений), м'яке світло сприяють заспокоєнню, почуттю захищеності, впевненості у собі.

Художники монументалісти повинні відмовлятися в своїх творах від складних для сприйняття форм та сюжетів, від яскравих, неонових кольорів, експериментів з фактурами та матеріалами. При оформленні інтер'єрів лікарень, на мою думку, слід більше спиратися на природу, використовуючи форми та образи близькі до природного середовища: натуральні матеріали, спокійні кольори. Наскільки приємніше дивитися, наприклад, на реалістичних тваринок, ніж на стилізованих та спотворених за формою та кольором невідомих істот.

Тематика творів може бути різноманітною. У холах і залах очікування, їдальнях це можуть бути сюжети пов'язані із спрямованістю медичного закладу, портрети відомих особистостей в даній області або зображення вічних цінностей: любові, сім'ї, спорту, молодості. Композиції тут можуть бути складними, багатофігурними, нести деяке смислове і філософське навантаження. В коридорах лікувальних відділень слід зображати більш нейтральні за тематикою твори: пейзажі, натюрморти, абстрактні орнаментальні композиції. У дитячих закладах це можуть бути казкові або фантастичні герої, тваринний світ, природа. В оформленні стін коридорів, холів, зон відпочинку, буфетів доречні великі монументальні панно, у палатах – більш камерні: фрагменти розпису, декоративні елементи, репродукції картин.

У лікарнях важливим є дотримання санітарії, тому найкращим видом монументального мистецтва є розписи стін акриловими чи олійними фарбами або розпис по керамічній плитці, які витримують часте вологе прибирання. Наприклад у Дніпропетровській дитячій лікарні та у дитячій лікарні у Белгороді художники використовували спеціальну фарбу для лікарняних закладів: вона гіпоалергенна, нетоксична,

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.1 (13) 2015

антибактеріальна, її можна мити. Художникам-монументалістам слід уникати складних об'ємних форм - кераміки, скульптури, рельєфів. Такі форми важко тримати у належному санітарному стані.

Окремо хочеться написати про такий тип лікувально-профілактичних закладів, як поліклініки. Перебування в цих закладах людей не таке довготривале, як у лікарнях. Але люди все одно змушені проводити час у черзі до лікаря або до процедурного кабінету. Тому інтер'єри поліклінік також доцільно оформлювати за допомогою монументальних творів. Стан пацієнтів у поліклініках не такий важкий, отже тематика творів може бути більш різноманітною, смислове навантаження складнішим, а колористична гама яскравішою. В коридорах та холах поліклінік можна розмішувати не тільки нейтральні, а й інформаційні, пізнавальні, повчальні сюжети. Матеріали та техніки можуть бути різними, крім розпису, приміщення можуть прикрашати вітражі, кераміка, ковані елементи. Багато цікавих деталей зробить перебування людей у таких закладах більш комфортним, розрадить атмосферу напруги у чергах.

Особливої уваги потребують оформлення інтер'єрів дитячих лікарень та поліклінік. Адже саме діти потребують особливо комфортних умов, саме вони найбільше бояться лікарів, процедур та всього що стосується із втручанням в їх особистий простір. Холи та палати дитячих лікарняних закладів в Україні найчастіше оформлюються розписами. Нажаль обмежене фінансування змушує замовника шукати волонтерів або художників аматорів, які створюють не дуже якісні твори мистецтва. Стіни поліклінік та лікарень майорять надто яскравими сценами з мультфільмів та казок, де персонажі спотворені до невпізнання, великі за масштабом, погано закомпановані та намальовані. Такі зображення викликають дискомфорт та напругу замість позитивних відчуттів (розпис у буфеті кардіологічного центру у м. Києві, розпис у дитячій обласній лікарні м. Полтава та інші).

У дитячих лікарняних закладах Європи та Америки дизайнери не обмежуються лише розписами стін, там важливими складовими цілісного інтер'єру є яскраві меблі, штори, люстри, ігрові конструкції та навіть елементи декору на стелі і підлозі. Лабораторії та маніпуляційні кабінети перетворюються на казкові палаци, а палати схожі на ігрові кімнати. Потрапляючи в такі умови дитина краще адаптується до нового місця, легше переносить лікування, скоріше одужує.

Розглянемо наступний тип профілактично-лікарняних закладів – санаторії, оздоровчі центри. Сюди приїздять люди у яких немає загострень хвороби, для реабілітації та відпочинку. Лікувальні процедури тут поєднуються з прогулянками, екскурсіями та іншим. Тому ці заклади більше нагадують будинки відпочинку, ніж лікарні. Велика кількість різних за призначенням приміщень, дає можливість використовувати різні за техніками монументальні твори в оформленні інтер'єрів. Це можуть бути мозаїчні панно або розписи по плитці у басейнах та бальнеологічних комплексах, рельєфні композиції, вітражі, ковани елементи, кераміка у бібліотеці, клубі або у столовій, розписи, чеканки, гобелени у номерах.

Наприклад у санаторії «Авангард» у м. Немирів, Винницької області збереглося багато творів монументального мистецтва ще з Радянських часів. Але завдяки міцним матеріалам та високому професійному рівню оформлення інтер'єрів, холи жилих корпусів та ресторану виглядає по сучасному, робить стандартні коридори затишними та комфортними. А головний, лікувальний корпус взагалі нагадує картинну галерею. Всі стіни тут рясно завішані картинами сучасних Українських художників, які приїздили сюди на пленер. Пейзажі мальовничих куточків парку біля санаторію, натюрморти, квіти, портрети – все це робить відпочинок у санаторії змістовним, настроює на позитив та сприяє гарному настрою. Лікуючись та відпочиваючи люди мають можливість отримувати естетичне задоволення. Австралійський лікар Девід

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.1 (13) 2015

Еванс з Королівського госпіталю в Аделаїді провів 19 експериментів із застосуванням терапії мистецтвом. Хворим, які отримували лікувальну «дозу» живопису, була потрібна набагато менша доза знеболюючих препаратів. Крім того, у них помітно знижувався кров'яний тиск. Цікавий експеримент провело і керівництво однієї з великих лікарень Лондона. Приміщення клініки – коридори, холи та лікарняні палати прикрасили різними за жанром і стилем картинами. 80 % пацієнтів зізналися, що живопис відволікав їх від проблем зі здоров'ям і покращував настрій. Дуже сильним є вплив кольору на психоемоційний та фізичний стан людини. В оточенні яскравого червоного кольору пульс частішає, а синій навпаки уповільнює його та викликає сонливість. Тому існує навіть практика, коли стіни лікарняних палат розфарбовують відповідним чином. Для людей з хворим серцем лікувальним є зелений колір, у синіх палатах зменшується головний біль. Художникам у своїх творах слід враховувати властивості кожного кольору, бо надлишок насиченого синього кольору надто розслабляє організм, а червоного – може призвести до неврозу на основі сильного збудження, знизити уважність та здатність зосередитися.

Висновки: твори монументального мистецтва доцільні у інтер'єрах лікувально-профілактичних закладах, бо мають сильний вплив на психоемоційний стан людини. Вони повинні бути виконаними на високому професійному рівні з урахуванням емоційного стану людини, та специфіки лікарняних закладів. Грамотно оформлені інтер'єри у лікарні здатні створити комфортне середовище для людини, заспокоїти нервову систему, створити атмосферу спокою й довіри до лікарів та медичного персоналу, що є вкрай важливою складовою скорішого одужання.

Список використаних джерел

1. Ауэр К. Человек – цвет – пространство / К.Ауэр, Г.Фрилинг. – М.: Стройиздат, 1973. – 141с.

2. Базазьянц С.Б. Художник, пространство, среда. Монументальное искусство и его роль в формировании духовно-материального окружения человека. Художник и город / С.Б. Базазьянц. — М.: Советский Художник, 1983. — 239 с.
3. Валериус С.С. Монументальная живопись. Современные проблемы / С.С. Валериус. — М.: Искусство, 1979. — 88 с.
4. Дерибере М. Цвет в деятельности человека / М. Дерибере. — М.: Стройиздат, 1994. — 182 с.
5. Киплик Д.И. Техника живописи. Часть V. Монументальная живопись / Киплик Д.И. — Л.-М.: Государственное издательство, 1947. — 166 с.

Аннотация

В этой статье рассматривается целесообразность использования монументально-декоративных произведений в интерьерах разных типов лечебно-профилактических учреждений Украины. На основе анализа специфики этих учреждений определяются требования, которые должны соблюдать художники - монументалисты и дизайнеры, работающие над созданием комфортной для человека среды.

Ключевые слова: лечебно-профилактические учреждения, монументально-декоративные произведения, комфортная среда, специфика лечебных учреждений.

Annotation

This article explores the feasibility of using the monumental and decorative pieces in the interiors of different types of medical institutions of Ukraine. Based on analysis of the specificity of these institutions are defined requirements that must be met muralist and designers who are working to create a convenient environment for people.

Keywords: health care institutions, monumental and decorative works, convenient environment, specific hospitals.

Стаття надійшла до редакції у січні 2015р.